

# בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יח

לע"נ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

## דף יח

### הוספת שבחי מקום לאחר התפילה

נתבאר, שתקנו חכמים תשע עשרה ברכות בתפילת העמידה. ואמרו, **מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא**. כלומר, חוץ מהברכות שתקנו חכמים, אין להוסיף ברכות אחרות.

וכמו שביאר רבי אלעזר את הכתוב, "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו" (תהלים ק"ו ב'). למי נאה למלל גבורות ה', למי שיכול להשמיע כל תהלתו. ואין מי שיכול לספר את כולו, לפיכך אין נראה לספר מדעתו, אלא את מה שתקנו חכמים.

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, **המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי, נעקר מן העולם**. שנאמר (איוב ל"ז כ'), "היספר לו כי אדבר", כלומר אף אם אדבר הרבה בשבחו, וכי אוכל לספר כולו? "אם אמר איש", כלומר, ואם יעשה כן איש, וירבה שבחו, סופו "כי יבלע".

וכעין זה ביאר רבי יהודה איש כפר גבוריא או איש כפר גבור חיל את הכתוב "לך דמיה תהלה" (תהלים ס"ה ב'). **סמא דכולה, משתוקא**. כלומר מבחר כל הסממין היא השתיקה, שלא להרבות דברים.

### מעלת השתיקה

כשבא רב דימי מארץ ישראל הנקראת מערבא, אמר שכך אומרים שם, "מילה בסלע, משתוקא בתרין".

כלומר, אם תרצה לקנות הדבור בסלע, תקנה השתיקה בשתים, שהשתיקה טובה יותר מהדיבור.

### זכירת מעשה עמלק

נצטוינו בתורה, לזכור את מעשה עמלק. ומבואר, שזכירה זו צריכה להיות מתוך ספר. שנאמר, "ויאמר ה' אל משה כתב זאת וזכרו בפרך ושים באזני יהושע כי מחה אמת את זכר עמלק מתחת השמים" (שמות י"ז י"ד).

ולא די בעיון בספר בלבד, אלא צריך להוציא המילים בפה. שכן שנינו, "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים כ"ה י"ז).

יכול בלב? כשהוא אומר "והקה בקנים ה' אלקיך לך מפל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" (דברים כ"ה י"ט), הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים "זכור", בפה.

### קריאת המגילה על פה

אדם יוצא ידי חובת קריאת המגילה רק כשקורא אותה מתוך הכתב, אבל הקורא על פה לא יצא.

ואמר רבא, שענין זה למד ממה שנקראת קריאת המגילה בשם זכירה. שנאמר "והקמים האלה נזכרים ונעשים".

וכבר נתבאר בענין זכירת מעשה עמלק, שהזכירה היא על ידי הקריאה בפה מתוך הספר.

### קריאת המגילה בשאר לשונות

הקורא את המגילה בשאר לשונות. אם כתובה בלשון הקדש, והוא מתרגמה על פה ללשון אחר, דין פשוט הוא שלא יצא. כי נחשב קורא על פה, שהרי אינו אומר מהכתב.

ולהלן יתבאר בעזה"י מה הדין אם היתה כתובה בלשון תרגום או שאר לשונות, וקראה כמו שהיא כתובה.

מתחילה אמרו, שלדברי רב ושמואל, הקורא

# בקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת מגילה דף יח

לע"נ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

את המגילה באופן הזה **ברוב הלשונות, לא יצא ידי חובתו**, וזהו ששנינו קראה תרגום או בכל לשון לא יצא. **ורק** אם היתה כתובה **ביונית** וקראה יונית, **יצא**, וזהו ששנינו אבל קוראים אותה ללועזות בלעז.

**ולמסקנת הסוגיה**, קריאת המגילה בכל הלשונות שאינן לשון הקודש דין אחד לה, ואינה כקריאת המגילה בלשון הקודש. **שהקורא או שומע את המגילה בלשון הקודש, יוצא ידי חובתו, בין אם מבין לשון זו, ובין אם אינו מבין** [כפי שיתבאר בעזה"י להלן]. **והקורא או שומע את קריאת המגילה בשאר לשונות, אם מבין את הלשון, יצא**, וזהו ששנינו אבל קוראים אותה ללועזות בלעז. **ואם אינו מבין את הלשון, לא יצא**, וזהו ששנינו קראה תרגום או בכל לשון לא יצא.

**ולדעת רב ושמואל, יונית דינה כלשון הקודש, והקורא את המגילה יונית יצא, אף על פי שאינו מבין.**

וזה כדעת רבן שמעון בן גמליאל [בדף ח']. ואף שהיה מקום לומר שלענין קריאת מגילה מודה רבן שמעון בן גמליאל שאינה כשרה ביונית כי נאמר בה "כְּכַתְּבָם". לימדו רבן ושמואל שגם בקריאת מגילה מכשיר רבן שמעון בן גמליאל כתב יונית.

#### הקב"ה קרא ליעקב א-ל

אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר, מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, **שנאמר**, "וַיִּצְבֹּשֶׁם מִצְבָּח וַיִּקְרָא לוֹ אֱ-ל אֶ-ל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל" (בראשית ל"ג כ').

ואין לומר שכוונת הכתוב, שיעקב קרא למזבח "אל", כי אם כן היה צריך להיות כתוב, "וַיִּקְרָא לוֹ יַעֲקֹב אֶ-ל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל".

אבל עכשיו שנכתב "וַיִּקְרָא לוֹ אֶ-ל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל", כוונת הכתוב היא כך, "וַיִּקְרָא לוֹ לַיַּעֲקֹב אֶ-ל", ומי קראו כן? "אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל".

#### הכל יוצאים בלשון הקודש

נתבאר, שהשומע את המגילה אשורית, כלומר, בלשון הקודש, יצא. אף על פי שאינו מבין לשון זו.

והסיבה לכך, **כי בכל אופן יש בקריאה זו פרסום הנס**, שכן, אף שאינו מבין מה ששומע, שואל את אחרים, והם אומרים לו שקוראים את מעשה נס פורים, ומספרים לו מה היה הנס.

וזה הטעם שנשים ועמי ארצות יוצאים ידי חובה, אף על פי שאינם מבינים.

וזה הטעם שגם היודעים לשון הקודש יוצאים, אף על פי שאינם מבינים הכל, כגון מה שנאמר, "הָאֲחַשְׁתָּרְתָּנִים בְּנֵי הָרַמְכִים" (אסתר ח' י'), שאין אנו יודעים למה הכוונה.

#### מילים שנודעו לחכמים

##### על ידי שפחה של בית רבי

##### א. סירוגין.

שנינו במשנתנו, "קראה למגילה סירוגין ... יצא".

והחכמים, תלמידי רבינו הקדוש, לא היו יודעים מה פירוש המילה "סירוגין", עד ששמעו שפחה של בית רבי, שראתה את החכמים נכנסים פסקי פסקי, כלומר בהפסק זה מזה, ולא כולם יחד, ואמרה להם, "עד מתי אתם נכנסים סירוגין סירוגין". והבינו החכמים, שסירוגין פירושו **בהפסקות**.

##### ב. חלגלוגות.

במסכת יומא מבואר, שאכילת חלגלוגות היא מהדברים המביאים לידי קרי, ולכן מונעים אותם מכהן גדול בשבעת ימי פרישתו קודם יום הכפורים. וכן מונעים אותם מהזב. וכן נזכרו החלגלוגות בעוד מקומות.

והחכמים לא היו יודעים מה הם חלגלוגות. יום אחד שמעו שפחה של בית רבי שראתה

# בקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת מגילה דף יח

לע"נ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

אדם אחד בודק ירק הנקרא פרפחיניה [=רגלה], ואמרה לו, "עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך". והבינו חכמים מה הם חלוגלוגות.

**ג. סלסול.**

נאמר בספר משלי, "סִלְסָלָה וּתְרוֹמְמָהּ תִּכְבְּדָהּ כִּי תִתְבַּקְּנָה" (משלי ד' ח').

והחכמים לא היו יודעים מה פירוש המילה "סלסלה".

יום אחד שמעו שפחה של בית רבי, שהיתה אומרת לאדם שהיה מהפך בשערו, "עד מתי אתה מסלסל בשערך".

והבינו, שהסלסול הוא חיפוש והיפוך בדבר, ואם כן, כוונת הכתוב "סִלְסָלָה וּתְרוֹמְמָהּ", חיפוש והפך במטמונים של תורה, והיא תרומם אותך.

**ד. טאטוא.**

נאמר בספר ישעיה, "וְשִׁמְתִּיהָ לְמוֹרֵשׁ קֶפֶד וְאֶגְמִי מִים וְטֹאטֹאטִיהָ בְּמִטְאָטֹא הַשְּׂמִיד נָאִם ה' צְבָאוֹת" (ישעיהו י"ד כ"ג).

והחכמים לא היו יודעים מה פירוש המילה "וְטֹאטֹאטִיהָ בְּמִטְאָטֹא".

יום אחד שמעו שפחה של בית רבי, שהיתה אומרת לחברתה, "שקולי טאטיתא וטאטי ביתא", כלומר טלי המכבדת וכבדי הבית.

ואם כן כוונת הכתוב שיכבד [=יטאטא] את בבל, במכבדת [=מטאטא], שתשמיד כל מה שיהיה בה.

#### פירוש "יהבך" נודע לרבה

##### בר בר חנה על ידי ישמעאלי

נאמר בספר תהילים, "הַשְּׁלַךְ עַל ה' יְהַבְּךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק" (תהלים נ"ה כ"ג).

והחכמים לא היו יודעים מהו "יהבך". אמר רבה בר בר חנה, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, יחד עם ישמעאלי אחד, והייתי נושא משא, ואמר לי, "טול יהביך והשלך על גמלי". והבינו החכמים, ש"יהבך" הוא משאך.

#### קריאת המגילה סירוגין

כבר נתבאר, שקריאת המגילה סירוגין היא קריאתה בהפסקות, שאינו קורא הכל יחד, אלא מפסיק באמצע הקריאה, וממתין זמן מה, ואחר כך ממשיך. ונחלקו חכמים בדבר זה.

לדעת תנא קמא בברייתא, כל שקרא את כל המגילה כדין, אף אם שהה הרבה באמצע הקריאה, יצא ידי חובתו. ולכאורה כן דעת משנתנו.

ולדעת רבי מונא משום רבי יהודה, אם שהה באמצע הקריאה כשיעור זמן שהיה יכול לגמור בו את כל הקריאה כולה, מתחילתה ועד סופה, לא יצא, ועליו לחזור ולקרוא מהתחלה.

בסורא ובפומבדיתא היו אומרים, שלדברי רב הלכה כרבי מונא, ולדברי שמואל אין הלכה כרבי מונא. אלא שבסורא נאמרו דברי רב על ידי רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא ובפומבדיתא נאמר דברי רב על ידי רב כהנא.

ורב ביבי היה שונה להיפך, שלדברי רב אין הלכה כרבי מונא, ולדברי שמואל הלכה כרבי מונא. ואמר רב יוסף שכן מסתבר, ששמואל הוא החש להחמיר כדעת יחיד. כמו לענין דין שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה שיתבאר בעזה"י להלן.

#### שומרת יבם לפני שני אחים

מי שמת בלא בנים ויש לו אחים, אשתו אסורה להינשא לאחרים, כלומר לשאר בני אדם שאינם אחיו, וזקוקה לאחד מאחיו, שייבם אותה, או תחלוץ לו ותהא מותרת לאחרים.

וכשהיה לאח המת אח אחד חי, מאחר

קישור לקבלת ה"בקי צור" ©

לתרומות והנצחות להוצאת מסכת מועד קטן

# בקי צור

## ללמוד להבין ולזכור

### מסכת מגילה דף יח

לע"נ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

שהיבמה זקוקה רק לו, נעשית היא כאשתו לענין זה שנאסר באחיותיה כדין אחיות אשתו.

אבל כשהיו למת שני אחים, נחלקו חכמים אם זיקתה להם מחשיבה אותה כאשה של כל אחד מהם לאסור עליהם את אחיותיה.

לדעת חכמים, מאחר שאינה מיוחדת לאחד מהם, שהרי אפשר שאחיו יעשה בה מעשה. לפיכך אין אחד מהם נאסר באחיותיה, ואם קידש אחד מהם את אחותה, מותר לו לכנוס את אותה אחות.

ומשום רבי יהודה בן בתירה אמרו, שגם באופן הזה שהם שנים, היא נחשבת כאשה שלהם, ואחותה אסורה להם.

ולכן אם קידש אחד מהם את אחותה, עליו להמתין מלכונסה, עד שאחיו יעשה בה מעשה, שייבם אותה או תחלוץ לו, שבכך הוא מסיר את זיקתה מזה שנשא את אחותה, ורק אז הוא רשאי לכנוס את אחותה.

ואמר שמואל, הלכה כרבי יהודה בן בתירה.

#### קריאה במגילה חסרה

מגילה שהשמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, או שהיו בה אותיות מטושטשות או מקורעות, וקרא בה הקורא את הכתוב בה, והשלים על פה את החסר, יצא ידי חובה.

ובתנאי שהחסרון הוא במיעוטה של המגילה. אבל אם חסר רובה של מגילה, לא יצא בקריאה בה.

#### קריאה למפרע

בתחילת הפרק נתבאר, שיש לקרוא את המגילה כסדר, ולא למפרע, ודין זה הובא גם בדף זה, והובאו בברייתא שתי דוגמאות לקריאה למפרע.

א. השמיט בה הקורא פסוק אחד, לא יאמר אקרא את כולה, ואחר כך אקרא אותו פסוק, אלא חוזר וקורא מאותו פסוק ואילך.

ב. נכנס לבית הכנסת, ומצא צבור שקראו חציה הראשון, לא יאמר, אקרא חציה השני עם הצבור, ואחר כך אקרא חציה הראשון, אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה.

#### קריאת המגילה מתנמנם

מבואר במשנתנו, שהקורא את המגילה כשהוא מתנמנם, יצא ידי חובתו.

וביאר רב אשי, שהמתנמנם הוא זה שהוא נים ולא נים [=ישן ולא ישן], תיר ולא תיר [=ער ולא ער].

כלומר לא שינה גמורה, ולא עירנות גמורה, כגון שכשקוראים לו עונה, אבל כששואלים אותו דבר מה הנצרך מחשבה, אינו יודע לענות, ואם מזכירים לו, נזכר, ואומר הן או לאו.

#### הכותב מגילה וקורא בשעת כתיבתו

מי שהיה כותב את המגילה, וכל פסוק, קודם שכתבו, אמרו על פה. דין פשוט הוא שלא יצא בזה ידי חובתו, שהרי הקורא את המגילה על פה, לא יצא.

וכמו כן מי שהיה כותב את המגילה, וקורא כל פסוק אחר כתיבתו, אף על פי שקורא מן הכתב, לא יצא ידי חובתו. כי אינו קורא ממגילה שלימה. ואף לדעת האומרים [לקמן בדף י"ט], שאין חובה לקרוא את כל המגילה, מודים הם, שמה שקורא, צריך לקרוא ממגילה שלימה.

וזה שהיתה מגילה שלמה מונחת לפניו, והיה קורא בה כדי לכתוב על ידה מגילה אחרת. אם בקריאתו במגילה השלמה כוון גם לצאת ידי חובה, יצא ידי חובה.

וכן הדין אם היה קורא מגילה כדי להגיה אותה, אם כוון לבו גם לצאת ידי חובה, יצא ידי חובה.

קישור לקבלת ה"בקי צור" ©

לתרומות והנצחות להוצאת מסכת מועד קטן

# בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יח

לע"נ הרב אברהם ישעיהו הבר זצ"ל

## כתיבת ספרים על פה

א. רוב בני אדם.

לדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, סופר שכותב אחד מכל כתבי הקדש, אסור לו לכתוב בספר אפילו אות אחת שלא מן הכתב. אלא כשבא לכתוב ספר חדש, יהיה לפניו ספר אחר שלם, ויעתיק ממנו.

ומתחילה רצו להביא ראיה לכך ממשנתנו, שמבואר בה שהכותב מגילה ומתכוון לצאת ידי חובה, יוצא.

וכבר נתבאר שאין ליישב את משנתנו אלא במי שמעתיק ממגילה שלמה אחרת שקורא בה כשהוא מעתיק, ואם כן, לכאורה כך צריך כל סופר לעשות.

ודחו ראיה זאת, כי אפשר שאין חובה לעשות כן, ומשנתנו דברה במי שארע שעשה כן.

ב. מי שמתקיים בו "ועפעיף יישרו נגדף"

אמר רבי שמעון בן אלעזר, מעשה ברבי מאיר, שהלך לעבר שנה בעסיא, ולא היתה שם מגילה, וכתבה מלבו וקראה.

ואמר רבי אבא, שאף שלשאר בני אדם אסור לכתוב שלא מן הכתב, לרבי מאיר ושכמותו, שמתקיים בהם "עיניף לנכח גביטו ועפעיף יישרו נגדף" (משלי ד' כ"ה) כלומר שהתורה הקרויה עוף, כמו שנאמר "התעיף עיניף בו ואיננו" (משלי כ"ג ה') ברורה להם, כאילו כתובה לנגדם, להם מותר לכתוב שלא מן הכתב.

וגם לאלו לא הותר לעשות כן, אלא בשעת הדחק, כגון כשאין מגילה אחרת.

אבל שלא בשעת הדחק, גם הם אסורים לכתוב שלא מן הכתב. ולכן, כשרב חסדא פגש את רב חננאל שהיה כותב ספרים שלא מן הכתב, אמר לו, ראויה כל התורה כולה ליכתב על פיך, אלא כך אמרו חכמים, אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

כלומר, אף שגם אצלך התורה ברורה ככתובה לפניך, אף על פי כן נאסר אתה לכתוב שלא מן הכתב.

## כתיבת תפילין ומזוזות בעל פה

אביי התיר לבני בית בר חבו שהיה מוכר תפילין, לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב. שכך שנינו, אמר רבי ירמיה משום רבינו,

תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות שרטוט. וכן הלכה. והטעם לכך, כי שגורות הן בפי כל הסופרים, ולא יבואו לידי טעות.

## שרטוט בתפילין ומזוזות

נתבאר, שלדברי רבי ירמיה משום רבינו, תפילין ומזוזות אין צריכים שרטוט.

ומסקנת הגמרא, שהלכה למשה מסיני, תפילין אין צריכים שרטוט, ומזוזות צריכות שרטוט.

## דברים שאין כותבים בהם את המגילה

להלן יתבאר בעזה"י, שהמגילה כשרה רק כשנכתבה בדיו. ומבואר, שכל הדברים הבאים אינם דיו, ואם נכתבה בהם המגילה, הקורא בה לא יצא ואלו הם.

א. סם. הוא הנקרא בלשון הגמרא סמא, מין צבע צהוב העשוי מזרניך גפרי.

ב. סקרא. לדברי רבה בר בר חנא, הוא הנקרא סקרתא, מין צבע אדום העשוי מתחמוצת העופרת.

ג. קומוס. הוא הנקרא בלשון הגמרא קומא, והוא שרף הנוטף מן העצים.

ד. קנקנתום. הוא הנקרא חרתא דאושכפי, מין צבע שחור העשוי מנחושת גפרתית.

© קישור לקבלת ה"בקי צור" ©

לתרומות והנצחות להוצאת מסכת מועד קטן